

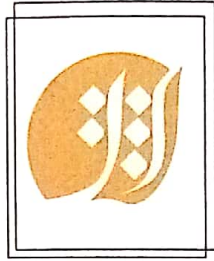

قواعد فقہی

جلد اوّل

تسبیب، اعانہ برائتم،
اعانہ بربر

علیرضا اعرافی

قواعد فقهی جلد اول

تسبیب، اعانه بر اثم، اعانه بر بر

علیرضا اعرافی

تقریر: احمد عابدین زاده،
سید محمد حسین جلال زاده،
جواد ابراهیمی

ناشر: انتشارات موسسه اشراق و
عرفان • امور هنری: حسن مختاری
• ویراستار: محمد خیری • نوبت و
تاریخ چاپ: اول، بهار ۱۳۹۳
• لیتوگرافی، چاپ و صحافی:
سازمان چاپ اسراء • شمارگان:
۱۵۰۰ نسخه • قیمت: [REDACTED]

کلیه حقوق برای موسسه
اشراق و عرفان محفوظ است.

ایران، قم، خیابان معلم، کوچه هشت، کوچه
شهید محقق، پلاک پنجاه و نه
صندوق پستی: ۴۴۴۵ - ۳۷۱۸۵

تلفن: ۰۲۵ + ۳۷۷۴۸۵۴۰

نمابر: ۰۲۵ + ۳۷۷۴۸۵۴۱

www.eshragh-erfan.com

info@eshragh-erfan.com

ISBN: 978-600-94129-0-7

فهرست مطالب

سخن مؤسسه	۱۳
پیش‌گفتار	۱۵

مقدمه

۱. پیشینه بحث	۱۹
الف) سیر تاریخی قواعد فقهی در فقه امامیه	۲۱
۱) مرحله تطبیق و کاربرد	۲۲
۲) تدوین آغازین	۲۳
۳) تدوین پیشرفته	۲۴
ب) کتاب‌های قواعد فقهی	۲۵
۱) کتاب‌هایی با عنوان قواعد فقهی و منحصر در آن	۲۵
۲) کتاب‌های مربوط به بررسی قواعد فقهی خاص	۲۶
۳) کتاب‌های فقهی یا اصولی حاوی قواعد فقهی	۲۷
۲. مفهوم قاعده فقهی	۲۹
الف) قاعده	۲۹
ب) فقه	۳۰
ج) قاعده فقهی	۳۱

۳. تفاوت قواعد فقهی با قواعد اصولی

الف) دیدگاه‌های مختلف ۳۳

ب) ملاک تفاوت ۳۶

۱) ملاک تفاوت، حکم بودن مفاد قاعده فقهی ۳۶

۲) عدم تأثیر تطبیق و استنباط در تعیین ملاک تفاوت ۳۷

تفاوت تطبیق و استنباط ۳۷

ج) نقد دیدگاه‌ها ۳۸

د) نظر مختار ۳۹

۴. اقسام قواعد فقهی

الف) تقسیم بر اساس موضوعات (شهید اول علیه السلام) ۴۰

ب) تقسیم بر اساس ماهیت قواعد (شهید صدر علیه السلام) ۴۰

ج) تقسیم بر اساس جریان قواعد در ابواب فقهی ۴۱

بررسی تقسیمات ۴۲

تقسیم مختار ۴۳

قاعده اول: تسبیب

فصل اول: کلیات

۱. مفهوم‌شناسی تسبیب ۴۷

الف) معنای لغوی ۴۸

ب) معنای اصطلاحی ۴۸

۲. پیشینه بحث ۴۸

۳. حدود معنایی تسبیب ۵۰

الف) مباشرت و تسبیب در صدور فعل ۵۲

ب) مقدمه فعل حرام ۵۲

ج) دخالت در صدور حرام منجز و غیر منجز ۵۳

د) عدم شمول بحث نسبت به حکم وضعی تسبیب ۵۴

ه) شمول بحث نسبت به دخالت در ترك واجب ۵۵

و) تسبیب به واجب، مستحب و مکروه ۵۵

فصل دوم: اقسام تسبیب

۱. تقسیم شیخ انصاری ۵۶

الف) علیت تامه ۵۶

۵۷

۵۸.....	ب) سبب.....
۵۹.....	ج) شرط.....
۶۰.....	د) عدم ممانعت.....
۶۱.....	بررسی تقسیم شیخ انصاری <small>رحمته الله علیه</small> .....
۶۴.....	۲. تقسیم آیت الله خویی <small>رحمته الله علیه</small> .....
۶۵.....	الف) ترك بيان حكم.....
۶۶.....	ب) سببیت.....
۶۶.....	ج) ایجاد داعی.....
۶۷.....	د) ایجاد مقدمه.....
۶۷.....	ه) عدم مانع.....
۶۷.....	بررسی تقسیم آیت الله خویی <small>رحمته الله علیه</small> .....
۶۸.....	۳. تقسیم برخی از محققان معاصر.....
۶۹.....	الف) اجبار.....
۶۹.....	ب) تسبیب.....
۶۹.....	ج) دادن چیزی با منفعت مساوی یا غالبی حرام.....
۶۹.....	د) دادن چیزی با منفعت نادر حرام.....
۶۹.....	ه) عدم ایجاد مانع.....
۶۹.....	نقد تقسیم.....
۷۰.....	۴. تقسیم مختار.....
۷۱.....	الف) اقسام تسبیب بر اساس تقسیم مختار.....
۷۱.....	۱) ترك بيان حكم.....
۷۱.....	۲) اكراه.....
۷۱.....	۳) تمهید مقدمات.....
۷۱.....	۴) عدم مانع.....
۷۱.....	ب) مزایای تقسیم مختار.....
۷۳.....	فصل سوم: بررسی احکام اقسام تسبیب.....
۷۳.....	۱. ترك بيان حكم (ارشاد جاهل).....
۷۴.....	قاعده ارشاد جاهل.....
۷۵.....	ادله وجوب ارشاد جاهل.....
۷۸.....	ارشاد جاهل در غیر احکام الزامی منجز.....
۸۱.....	جمع بندی حکم ارشاد جاهل.....
۸۱.....	۲. اكراه.....
۸۱.....	الف) تعريف اكراه.....

۸۲	..... (ب) احکام اقسام مختلف اکراه
۸۲	..... (۱) اکراه عقلی (اجبار)
۸۴	..... (۲) اکراه عرفی
۹۱	..... ۳. تمهید مقدمه
۹۲	..... اقسام تمهید مقدمه
۹۲	..... تسبیب خاص (تمهید مقدمه برای حرام غیر منجز)
۹۲	..... (۱) متعلق تسبیب خاص
۹۴	..... (۲) نظرات فقها درباره تسبیب خاص
۹۵	..... (۳) ادله حرمت تسبیب خاص
۱۱۵	..... (۴) جمع بندی ادله حرمت تسبیب خاص
۱۱۶	..... (۵) فروعات بحث تسبیب خاص
۱۲۲	..... (۶) تسبیب به واجب، مستحب و مکروه
۱۲۳	..... ۴. عدم مانع
۱۲۳	..... الف) احکام عدم منع در حالات مختلف مرتکب گناه
۱۲۳	..... (۱) مضطر به گناه
۱۲۳	..... (۲) غیر مضطر و عالم به حکم و موضوع
۱۲۴	..... (۳) جاهل به حکم
۱۲۴	..... (۴) جاهل به موضوع
۱۳۰	..... جمع بندی حکم عدم منع در محرمات
۱۳۰	..... ب) عدم مانع در مکروهات
۱۳۰	..... جمع بندی احکام اقسام تسبیب
۱۳۰	..... ۱. ترک بیان حکم (ارشاد جاهل)
۱۳۱	..... ۲. اکراه
۱۳۲	..... ۳. تمهید مقدمه خارجی
۱۳۳	..... ۴. عدم مانع

قاعده دوم: اعانه بر اثم

۱۳۷	فصل اول: کلیات
۱۳۷	پیشینه قاعده
۱۳۹	اهمیت و جایگاه قاعده
۱۴۰	مفهوم شناسی
۱۴۰	۱. اعانه

۱۴۱	.....	فرق اعانه با مقدمه اصولی
۱۴۱	.....	۲. اثم
۱۴۲	.....	۳. اعانه بر اثم
۱۴۲	.....	دیدگاه‌های فقها
۱۴۳	.....	فصل دوم: بررسی ادله قاعده
۱۴۳	.....	۱. عقل
۱۴۴	.....	الف) مقدمات استدلال
۱۴۴	.....	۱) مقدمه تولیدی و غیرتولیدی حرام
۱۴۴	.....	۲) فرق اعانه بر اثم با مقدمه حرام
۱۴۵	.....	۳) جریان احکام پنج‌گانه در حکم عقل
۱۴۵	.....	ب) تقریر استدلال
۱۴۶	.....	ج) مناقشه: اشتباه میان اعانه بر اثم و دفع منکر
۱۴۷	.....	د) پاسخ اشکال
۱۴۸	.....	۲. آیه تعاون
۱۴۹	.....	نکات دلالتی آیه شریفه
۱۴۹	.....	۱. دلالت نهی «لاتعاونوا» بر حرمت
۱۵۲	.....	۲. شمول ماده «تعاون» نسبت به «اعانه»
۱۶۳	.....	۳. امر «تعاونوا»؛ مولوی یا ارشادی
۱۷۰	.....	۴. حکم اعانه؛ نفسی یا غیر
۱۷۰	.....	۵. مفاهیم «اثم» و «عدوان»
۱۷۳	.....	۶. قیود اعانه
۱۹۰	.....	۷. تمهید مقدمات حرام غیرمنجّز
۱۹۱	.....	جمع‌بندی دلالت آیه شریفه
۱۹۲	.....	فروع آیه تعاون
۱۹۲	.....	۱) تراحم اعانه بر اثم با عناوین دیگر
۱۹۲	.....	۲) تخصیص قاعده حرمت اعانه
۱۹۳	.....	۳. روایات
۱۹۳	.....	الف) روایات حرمت معونه ظالمان
۱۹۴	.....	۱. صحیحہ ابوحمزہ ثمالی
۱۹۹	.....	۲. صحیحہ حریر [حدید]
۲۰۰	.....	۳. صحیحہ ابوبصیر
۲۰۱	.....	۴. صحیحہ ابن‌ابی‌یعفور

- ۲۰۵..... ۵. صحیحہ یونس بن یعقوب.....
- ۲۰۶..... ۶. موثقہ اول سکونی.....
- ۲۰۷..... ۷. موثقہ دوم سکونی.....
- ۲۰۸..... ۸. موثقہ سوم سکونی.....
- ۲۰۸..... ۹. روایت طلحة بن زید.....
- ۲۰۹..... ۱۰. روایت عذافر.....
- ۲۱۱..... ۱۱. روایت جهم بن حَمَید.....
- ۲۱۲..... ۱۲. روایت ابن بنت الولید.....
- ۲۱۳..... ۱۳. حدیث مناهی.....
- ۲۱۳..... ۱۴. روایت ابن عباس.....
- ۲۱۵..... ۱۵. روایت صفوان بن مهران جمال.....
- ۲۱۶..... جمع بندی روایات دسته اول.....
- ۲۲۴..... (ب) روایات تحریم اعانه بر ساخت شراب.....
- ۲۲۴..... ۱. روایت زید شهید.....
- ۲۲۵..... ۲. روایت جابر.....
- ۲۲۵..... ۳. روایت حسین بن زید (حدیث مناهی).....
- ۲۲۶..... ۴. روایت دعائم الإسلام.....
- ۲۲۶..... ۵. روایت فقه الرضا علیه السلام.....
- ۲۲۶..... ۶. روایت عبدالله بن عمر (از طریق عامه).....
- ۲۲۷..... ۷. روایت ابن عباس.....
- ۲۲۷..... ۸. روایت جابر [صابر].....
- ۲۲۸..... جمع بندی روایات تحریم اعانه بر خمر.....
- ۲۲۹..... (ج) روایات تحریم اعانه بر قتل مؤمن.....
- ۲۲۹..... ۱. مرسله ابن ابی عمیر.....
- ۲۳۱..... ۲. روایت حماد بن عثمان.....
- ۲۳۲..... جمع بندی روایات تحریم اعانه بر قتل مؤمن.....
- ۲۳۲..... جمع بندی روایات.....
- ۲۳۲..... ۴. فحوای حرمت رضایت به گناه و انزجار از آن.....
- ۲۳۳..... الف) صغرای استدلال.....
- ۲۳۳..... ۱) اخبار وجوب تنفر قلبی از گناه دیگری.....
- ۲۳۹..... ۲) اخبار تحریم رضای قلبی به معصیت دیگران.....
- ۲۴۱..... جمع بندی دو طایفه روایت.....
- ۲۴۲..... ب) کبرای استدلال.....

۲۴۳	نکات کبرای استدلال.....
۲۴۴	۵. اجماع.....
۲۴۴	جمع بندی قاعده اعانه بر اثم.....
۲۴۵	فروع قاعده اعانه بر اثم.....
۲۴۵	الف) اعانه عنوان درجه دوم.....
۲۴۵	ب) تبعیت عقاب «اعانه» از عقاب «معان علیه».....
۲۴۶	ج) اعانه بر مکروه.....
۲۴۶	د) ایجاد انگیزه برای حرام منجز.....
۲۴۸	ادله حرمت ایجاد انگیزه برای حرام منجز.....

قاعده سوم: اعانه بر بر

۲۵۳	فصل اول: کلیات.....
۲۵۳	پیشینه بحث.....
۲۵۷	مفهوم شناسی.....
۲۵۷	۱. اعانه.....
۲۵۸	۲. بز.....
۲۵۸	الف) معنای لغوی «بز».....
۲۵۸	ب) «بز» در قرآن.....
۲۶۱	ج) «بز» در روایات.....
۲۶۳	د) «بز» در اصطلاح فقها.....
۲۶۳	ه) جمع بندی مفهوم شناسی «بز».....
۲۶۴	۳. تقوا.....
۲۶۴	الف) معنای لغوی.....
۲۶۴	ب) تقوا در قرآن و روایات.....
۲۶۶	ج) معنای اصطلاحی.....
۲۶۷	۴. رابطه بز و تقوا.....
۲۷۰	۵. اعانه بر بز و تقوا.....

فصل دوم: بررسی ادله قاعده

۲۷۱	۱. عقل.....
۲۷۲	۲. آیه تعاون.....
۲۷۲	۱. مفهوم واژه های بز، تقوا و تعاون.....
۲۷۳	۲. دلالت امر «تعاونوا» بر استحباب.....

۲۷۴	.....	حاصل بحث درباره آیه تعاون
۲۷۴	.....	۳. روایات
۲۷۴	.....	الف) روایات اعانه مؤمن
۲۷۴	.....	(۱) صحیحه ذریح
۲۷۶	.....	(۲) موثقه سکونی
۲۷۸	.....	(۳) روایت اسماعیل بن جابر
۲۷۹	.....	(۴) روایت اسحاق بن عمار
۲۸۰	.....	(۵) روایت نبوی
۲۸۰	.....	جمع بندی روایات دسته اول
۲۸۱	.....	ب) روایات رضایت به اطاعت دیگران
۲۸۱	.....	(۱) صحیحه جابر جعفی
۲۸۲	.....	(۲) موثقه سکونی
۲۸۳	.....	(۳) موثقه ابوصلت هروی
۲۸۴	.....	جمع بندی روایات رضایت به اطاعت دیگران
۲۸۴	.....	ج) روایات اعانه بر بزرگی از گروهها
۲۸۴	.....	(۱) صحیحه مسعدة بن زیاد
۲۸۵	.....	(۲) صحیحه یونس بن رباط
۲۸۶	.....	جمع بندی روایات اعانه بر بزرگی از گروهها
۲۸۶	.....	جمع بندی روایات
۲۸۷	.....	جمع بندی ادله قاعده اعانه بر بزرگی
۲۸۹	.....	فصل سوم: فروع
۲۸۹	.....	۱. ویژگی های قاعده اعانه بر بزرگی
۲۸۹	.....	الف) جریان قاعده اعانه در همه ابواب فقه
۲۹۰	.....	ب) نقش رضایت و مطالبه معان، در حکم اعانه بر بزرگی
۲۹۰	.....	ج) موارد تأکید استحباب یا وجوب اعانه بر بزرگی
۲۹۱	.....	د) قیود صدق و تنجز حکم اعانه بر بزرگی
۲۹۲	.....	۲. نسبت قاعده اعانه با قواعد مرتبط
۲۹۲	.....	الف) قاعده ارشاد جاهل
۲۹۳	.....	ب) قاعده امر به معروف و نهی از منکر
۲۹۳	.....	ج) قاعده تسنن سنت حسنه
۲۹۴	.....	د) قاعده ایجاد انگیزه برای بزرگی
۲۹۵	.....	نمایه: کتاب
۲۹۷	.....	منابع

سخن مؤسسه

پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی، رسالت حوزه‌های علمیه را دو چندان کرده است؛ نظام اسلامی برای تأمین پشتوانه‌ی تئوریک خود به منظور تصمیم‌گیری و اجرا باید مبانی علمی لازم را در اختیار داشته باشد، و این عرصه‌ای است که حوزه‌ی علمیه در کنار دیگر مجامع علمی باید در آن نقش فعال داشته باشد؛ زیرا بدون گسترش مرزهای علوم اسلامی به مباحث نوپدید و تولید علوم انسانی با رویکرد اسلامی، این نیاز پاسخ مناسب نمی‌یابد. ضرورت مجاهدت علمی به منظور پاسخگویی به مطالبات روزافزون و برحق جامعه‌ی دینی، آنگاه به اثبات می‌رسد که در نظر داشت؛ اولاً تحولاتی جدید در مجموعه‌ی دانش بشری، به‌ویژه علوم انسانی رخ داده است، ثانیاً زندگی انسان معاصر به واسطه پیشرفت در علوم و فناوری‌های جدید، دستخوش تطوراتی شگرف شده است، ثالثاً شکل‌گیری نظام اسلامی، فرصت مناسبی را فراروی جامعه‌ی دینی قرار داده است تا به اهداف خود دست یابد؛ از این رو سرعت‌بخشیدن به فعالیت‌های علمی حوزوی به منظور توانمندسازی نظام اسلامی در این باره ضروری می‌نماید.

«موسسه اشراق و عرفان» که فعالیت خود را از سال ۱۳۸۶ با نظارت علمی و ریاست عالی آیت‌الله اعرافی آغاز کرده است، در عین تأکید بر اصالت‌های حوزوی، سعی در رفع نیازمندی‌های معرفتی انسان معاصر دارد؛ از این رو مأموریت‌های خود را «پژوهش در زمینه‌ی فقه‌های نو و فلسفه‌های مضاف بر مبنای روش اجتهادی در راستای نظام‌سازی اسلامی»، «پرورش پژوهشگران صاحب‌نظر در عرصه‌ی فقه‌های نو و فلسفه‌های مضاف و نظام‌سازی اسلامی» و «اسلامی‌سازی علوم انسانی» قرار داده است تا بتواند به ایفای نقشی مؤثر در این مجال بپردازد.

پیمودن مسیر اجتهاد و بهره‌گیری از توان فقهی در تولید علم، جز با دراختیار داشتن مقدمات علمی لازم آن میسر نیست، در این میان، قواعد فقهی به‌مثابه‌ی یکی از ابزارهای مهم در اختیار مجتهد، جهت اعتباربخشی به نتایج علمی مورد نظر می‌باشد و از این رو نقشی مهم در روند اجتهاد ایفا می‌کند. کتاب حاضر تبیین و تحلیل سه قاعده مهم از قواعد فقهی با عناوین «تسبیب»، «اعانه بر اثم» و «اعانه بر بَرّ» را در بر دارد که کاربردی وسیع در فقه‌های نوین داشته، نقشی اساسی در استنباط احکام فقهی اجتماعی دارد.

مؤسسه بر خود لازم می‌داند از حضرت آیت‌الله اعرافی که این اثر از دروس خارج فقه ایشان برگرفته شده و همچنین از رهنمودهای عالمانه‌شان در مراحل مختلف تولید و نظارت، تشکر نماید؛ نیز از تلاش‌های پژوهشگر محترم حجت‌الاسلام احمد عابدین‌زاده که کوشش فراوانی در تحقیق و تدوین این اثر انجام دادند، تقدیر نموده، زحمات حجج‌الاسلام سید محمدحسین جلال‌زاده در تدوین اولیه قاعده «اعانه بر اثم» و جواد ابراهیمی در تدوین اولیه قاعده «اعانه بر بَرّ» و نیز قبول زحمت حجج‌الاسلام صمد سعیدی و علی حسین‌پناه در ارزیابی این نوشتار را ارج می‌نهد.

امید است صاحب‌نظران و اندیشوران حوزه و دانشگاه، موسسه‌ی اشراق و عرفان را به‌منظور بهبود تولیدات علمی آینده، از نظرات و پیشنهادات سازنده‌ی خود محروم نسازند.

پیش‌گفتار

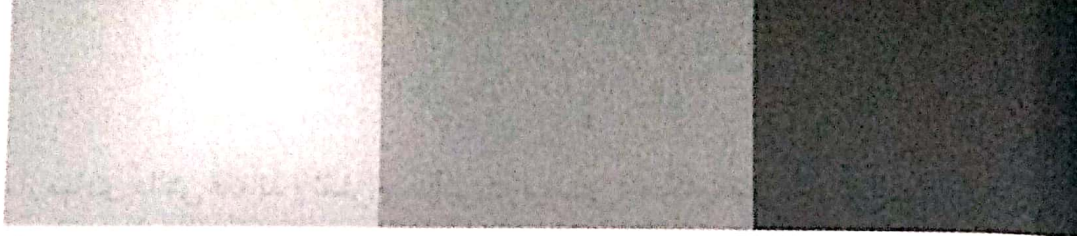
سپاس فراوان مخصوص خدایی است که انسان را آفریده و راه کمال و سعادت او را با فرستادن پیامبران خود، به او آموخت. درود و صلوات خدا بر پیامبران الهی، به‌ویژه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه معصومین علیهم السلام، که در راه هدایت انسان جهاد کردند و با گفتار و کردار خویش، انسان را به سرمنزل نجات هدایت کردند. یکی از ارکان شریعت که در هدایت انسان نقش بسزایی دارد، «بایدها» و «نبایدها»ی دینی است که دانش فقه، عهده‌دار بررسی و کشف آنها است و قواعد فقهی در استنباط احکام فقهی، نقش بسزایی دارند. قواعدی همچون «تسبیب»، «إعانه بر إثم» و «إعانه بر برّ» از مهم‌ترین قواعد فقهی بوده و در ابواب مختلف فقهی کاربرد فراوانی دارند. قاعده «تسبیب»، علاوه بر اینکه در موارد زیادی مورد استناد فقها قرار گرفته، خود مشتمل بر چند قاعده فقهی از جمله قاعدة «ارشاد جاهل» است و این نکته به روشنی، ضرورت تبیین این قاعده را بیان می‌کند. دو قاعده «تسبیب» و «إعانه بر إثم»، با اینکه در لابه‌لای مباحث

فقهی، اصولی و برخی از کتب قواعد فقهی مطرح شده‌اند، ولی تا به امروز به طور جداگانه و با تفصیلی که در این کتاب بیان شده است، بررسی نشده‌اند. قاعده «إعانه بر بَرّ» نیز، به‌عنوان یک قاعده فقهی بررسی نشده است؛ لذا، ضرورت تبیین این سه قاعده، به طور مفصل به روشنی مشخص می‌شود. در این کتاب، مبانی فقهی این سه قاعده مهم فقهی، بحث و بررسی شده است.

این کتاب، تقریری از درس‌های خارج مکاسبِ محرمه استاد اعرافی است که شامل یک مقدمه و سه بخش است که در هر بخش، یکی از قواعد فوق، مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. شایان ذکر است که تقریر بحث «إعانه بر بَرّ»، در ابتدا، توسط محقق گرامی، حجت‌الاسلام جلال‌زاده ارائه شده و همین‌طور، بحث «إعانه بر بَرّ» محصول پژوهش محقق گرامی، حجت‌الاسلام ابراهیمی بوده است که هردو با راهنمایی و نظارت استاد اعرافی صورت پذیرفته است و در ادامه، وظیفه یکدست‌سازی و تجمیع این تقریرات، بر عهده این‌جانب نهاده شد که علاوه بر کتاب‌سازی و تصحیح متن، مطالبی نیز با راهنمایی و نظارت استاد اعرافی، تحقیق و به متن ایشان، افزوده شد.

در پایان ضمن تشکر از محققان و همکاران مؤسسه اشراق و عرفان، از حضرت آیت‌الله اعرافی، به خاطر القاء دروس و نظارت بر پژوهش و تدوین این کتاب تقدیر می‌شود؛ همچنین از حجت‌الاسلام آقای خیری به خاطر ویرایش ادبی کتاب و از حجج‌الاسلام آقایان سعیدی و حسین پناه، به خاطر تذکرات سودمند تشکر نموده و امیدوارم این کار اندک، مورد رضای حق تعالی و مورد استفاده محققین محترم قرار بگیرد.

احمد عابدین‌زاده

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله الطيبين الطاهرين

مقدمه

این کتاب در بیان فضیلت اهل بیت علیهم السلام و در بیان حقایق دینی است که در کتب معتبره و در روایات معتبره از ائمه اطهار و از اهل بیت آمده است و در این کتاب به بیان حقایق دینی پرداخته شده است و در بیان فضیلت اهل بیت علیهم السلام و در بیان حقایق دینی است که در کتب معتبره و در روایات معتبره از ائمه اطهار و از اهل بیت آمده است و در این کتاب به بیان حقایق دینی پرداخته شده است

۱. بیان فضیلت اهل بیت

اهل بیت علیهم السلام از جمله اولاد نبوی است که در کتب معتبره و در روایات معتبره از ائمه اطهار و از اهل بیت آمده است و در این کتاب به بیان حقایق دینی پرداخته شده است و در بیان فضیلت اهل بیت علیهم السلام و در بیان حقایق دینی است که در کتب معتبره و در روایات معتبره از ائمه اطهار و از اهل بیت آمده است و در این کتاب به بیان حقایق دینی پرداخته شده است

در بیان فضیلت اهل بیت علیهم السلام و در بیان حقایق دینی است که در کتب معتبره و در روایات معتبره از ائمه اطهار و از اهل بیت آمده است و در این کتاب به بیان حقایق دینی پرداخته شده است و در بیان فضیلت اهل بیت علیهم السلام و در بیان حقایق دینی است که در کتب معتبره و در روایات معتبره از ائمه اطهار و از اهل بیت آمده است و در این کتاب به بیان حقایق دینی پرداخته شده است

قواعد فقهی، از مبادی دانش فقه‌اند و نقش بسزایی در بررسی احکام فقهی دارند. این قواعد، مانند اصول فقه، کبرای برخی از مسائل فقهی را مهیا می‌سازند. احکام آن دسته از مسائل فقهی که روایت معتبری درباره آنها وارد نشده است، می‌تواند به کمک این قواعد تعیین شود. با توجه به جایگاه و اهمیت قواعد فقهی، لازم است هریک از این قواعد به طور مستوفی مورد بحث و بررسی قرار گیرد. برای این منظور، فقها کتاب‌ها و رساله‌های متعددی را نوشته‌اند و بسیاری از آنها بررسی شده است؛ اما برخی از قواعد از جمله «تسبیب»، «اعانه بر اثم» و «اعانه بر برّ» یا مطرح نشده یا زوایای گوناگون آنها به اندازه کافی بررسی نشده است؛ لذا کتاب حاضر به بررسی این سه قاعده می‌پردازد. پیش از بررسی این سه قاعده، برای کسب شناختی کلی از قواعد فقهی، بیان نکاتی کلی درباره آنها ضرورت دارد.